

MGR. G. DERVILLE

Sint-Jozef in het leven en het onderricht van de heilige Josemaría Escrivá

De stichter van het Opus Dei (1928), de heilige Josemaría Escrivá de Balaguer (1902-1975) had een diepe en steeds toenemende devotie tot de heilige Jozef en hij heeft die ook rond zich verspreid¹. Een uiting daarvan is dat hoewel hij enkele dagen na zijn geboorte “José Maria Julian Mariano” gedoopt werd, hij in de jaren zestig besliste zijn eerste twee voornamen samen te voegen tot één naam “Josemaría”. Hij herhaalde vaak: “Haal Maria en Jozef niet uit elkaar!”². Vandaar dat de Kerk zelfs in het Latijn zijn voornaam in één woord schrijft, “Iosephmaria”, in de bul van de heiligverklaring en in de liturgische teksten voor het feest van de heilige op 26 juni³.

Deze devotie van de heilige Josemaría was tijdens zijn leven welbekend in de Romeinse curie. Toen op 8 december 1962 de heilige Johannes XXIII aankondigde dat de heilige Jozef vernoemd zou worden in de Romeinse Canon, telefoneerde kardinaal Arcadio

1 Over de heilige Jozef in het leven en het onderricht van de heilige Josemaría raadpleeg bijvoorbeeld Laurentino María Herran, “La devoción a San José en la vida y enseñanzas de Mons. Escrivá de Balaguer, fundador del Opus Dei (1902-1975)”, *Estudios josefinos* 34 (1980), 147-189; idem, *La devoción a san José en la vida y la enseñanza del Beato Josemaría Escrivá de Balaguer*, Ed. Mundo cristiano, Madrid 1994. Ignasi Soler, “San José en los escritos y en la vida de San Josemaría. Hacia una teología de la vida ordinaria”, *Estudios josefinos*, 59 (2005), p. 259-284. M. Ibarra Benlloch, “La capilla de la Sagrada Familia” *Scripta de Maria*, II/4 (2007), p. 351-364; Joaquín Ferrer Arrellano, *San José nuestro Padre y Señor*, Arca de la Alianza, Madrid 2007. Francisco Lucas Mateo Seco, “San José en la vida cristiana y en las enseñanzas de san Josemaría” in *Romana* 59 (2014) 396-411. Manuel Belda, “Devoción, devociones” in *Diccionario de san Josemaría* (coord. José Luis Illanes), Monte Carmelo, Burgos 2013, 329; idem, “San José” in ibidem, 1105-1108.

2 Zie, naast vele andere directe getuigenissen, Dominique Le Tourneau, *Tout savoir sur saint Joseph*, Artège, Perpignan 2021, 7.

3 Cfr. H. Johannes Paulus II, *Litterae Decretales* van de heiligverklaring van Josemaría Escrivá, Rome, 6 oktober 2002. Cfr. Congregatie voor de Goddelijke Eredienst en de Regeling van de Sacramenten, Decreten 689/02/L van 2 december 2003 en 652/04/L van 25 mei 2004 (teksten van de mis) en decreet 1308/02/L van 12 februari 2004 (getijdengebed): cfr. *Romana* 37 (2003) 62 en *Romana* 38 (2004) 68-71.

Larraona, pater Claretijn, onmiddellijk naar Escrivá om er zich samen met hem over te verheugen.

Escrivá gebruikt de betekenis van “Jozef” in het Hebreeuws, “God zal eraan toevoegen”, om te verwijzen naar de gehoorzaamheid van Jozef: “God voegt onvermoede dimensies toe aan het heilige leven van allen die zijn wil doen. Hij voegt toe wat belangrijk is, wat waarde geeft aan alles, wat goddelijk is”⁴.

De devotie van Josemaría tot de heilige Jozef vindt haar oorsprong in zijn beschouwing van Jezus’ leven en ontvouwt zich in zijn onderricht. Hieronder, naar mijn mening, drie essentiële referentiepunten uit zijn onderricht over deze heilige. (1) Jozef is de persoon die het meest omgegaan is met Jezus en Maria; van deze *drie-eenheid* van de aarde gaat Josemaría naar de Drie-eenheid van de hemel. (2) Hij is zonder twijfel erfgenaam van het denken over Jozef en van het getuigenis van de devotie tot Jozef in het leven van de Kerk; hij bevestigt bijvoorbeeld zijn ware maagdelijke vaderschap. (3) Hij is bekoord door het gewone leven van Jozef, zijn werk, zijn heilige familie.

1. De onderliggende reden van zijn devotie: van de drie-eenheid van de aarde naar de Drie-eenheid van de Hemel

De devotie van Josemaría Escrivá tot de heilige Jozef heeft mijns inziens vooreerst te maken met het feit dat Jozef “meester van inwendig leven” is. Daarom gaat mijn aandacht in de eerste plaats uit naar dit existentieel perspectief, dat ongetwijfeld samenhangt met het vaderschap van Jozef door zijn huwelijk met Maria altijd maagd. De heilige Josemaría heeft velen het gelovig bewustzijn van hun goddelijk kindschap meegegeven, dat aan het bestaan een roepingszin geeft, als antwoord op een universele oproep tot heiligheid, met name in het beroepswerk. In dit perspectief is het

⁴ Heilige Josemaría Escrivá, *Christus komt langs*, Amsterdam, De Boog 2013, nr. 40; oorsprong: *Obras completas*, kritische en historische uitgave door Antonio Aranda, Rialp, Madrid 2013. Raadpleeg ook de voetnoten van Antonio Aranda betreffende de heilige Jozef in dit boek.

primaatschap van God essentieel in de prediking van de heilige Josemaría, en bijgevolg de absolute prioriteit van het innerlijk leven. Daarvan getuigt bijvoorbeeld een gesprek met Concilievaders die door Escrivá bij hem thuis in Villa Tevere in Rome ontvangen werden, toen de toekomstige constitutie *Lumen gentium* in de maak was. Daar waren François Marty, aartsbisschop van Reims, de bisschoppen Henry Mazerat (Angers) en Claude-Constant Flusin (Saint-Claude), evenals Guillaume van Zuylen, toekomstig bisschop van Luik, en de kerkjurist Willy Onclin. Toen Mgr. Marty sprak over het kerstenen van de tijdelijke structuren en het streven naar de omvorming van de wereld, reageerde de heilige Josemaría: “Als ze een contemplatieve ziel hebben! Want anders zullen ze niets omvormen; zij zullen eerder omgevormd worden; en in plaats van de wereld te kerstenen zullen de christenen verwereldlijkt worden”⁵.

De naam zelf van het Opus Dei, door Josemaría Escrivá gesticht in 1928, wijst op het primaatschap van wat God doet: vooral bij het vergoddelijken van de mens (cfr. *Joh* 5,17). In dit verband legt Joseph Ratzinger uit: “Wanneer Josemaría Escrivá zegt dat wij allemaal tot de heiligheid geroepen zijn, dan verwijst hij uiteindelijk naar zijn persoonlijke ervaring: uit eigen kracht deed hij geen ongelooflijke dingen, maar hij liet God in zich handelen. Hierdoor is een grote vernieuwing ontstaan, een stuwende kracht voor het goede in de wereld, te midden van alle menselijke zwakheden. Wij zijn werkelijk allen in staat en geroepen om ons open te stellen voor die vriendschap met God, om Zijn hand niet los te laten, om niet moe te worden steeds naar Hem terug te keren en met Hem te spreken zoals vrienden met elkaar, met de zekerheid dat de Heer de ware Vriend van allen is, ook van degenen die uit zichzelf niet tot grote dingen in staat zijn”⁶. In die

5 Jean-Pierre Schoupe, “La découverte de saint Josemaría Escrivá par le canoniste Willy Onclin” in *Studia et Documenta* 6 (2012) 133-134. Cfr. Julian Herranz, *Le Laurier*, Paris 2021, 118-121. Cfr. Carlo Pioppi, “Alcuni Incontri di san Josemaría Escrivá con personalità ecclesiastiche durante gli anni del Concilio Vaticano II, in *Studia et Documenta* 5 (2011). (Eigen vertaling)

6 Joseph Ratzinger, *Laisser Dieu agir*, in *L'Osservatore Romano*, ter gelegenheid van de heiligverklaring van Josemaría Escrivá op 6 oktober 2002. (Vertaling: <https://opusdei.org/nl/article/god-laten-handelen-2/>)

zin schreef paus Franciscus over de heilige Josemaría Escrivá ter gelegenheid van de zaligverklaring van Alvaro del Portillo: “Dít is de weg van de heiligheid die elke christen dient te bewandelen: zich laten beminnen door de Heer, het hart openen voor zijn liefde en toestaan dat Hij degene is die ons leven leidt”⁷.

Zo begint Escrivá een meditatie voor gelovigen van het Opus Dei op 19 maart 1968: “Wij vieren het feest van de heilige Jozef, onze vader en heer, beschermer en patroonheilige van de universele Kerk en van deze familie van zonen en dochters van God die het Opus Dei is. Soms denk ik dat jullie je wel eens afgevraagd hebben: hoe komt het dat de devotie tot Sint-Jozef zo diep geworteld is in het Werk, hoewel het om een relatief recente devotie gaat, die in de 16de eeuw in het Westen begon op te bloeien? Mijn antwoord is dat de genegenheid, de vroomheid, de devotie tot de heilige Jozef het gevolg zijn van ons contemplatief leven. [...] Wij kunnen niet intiem omgaan met de Heer en zijn Moeder, onze gezegende Moeder, indien we niet erg vertrouwd zijn met de heilige patriarch, het hoofd van de Familie van Nazareth”⁸.

Op 30 maart 1974 heb ik deelgenomen aan een informele bijeenkomst met de heilige Josemaría; we waren met een honderdtal Fransen in Rome. Hij vertelde ons dat hij een grote devotie koesterde tot de Maagd Maria en tot “Sint-Jozef die het meest met God en de Moeder van God is omgegaan, met meer intimiteit dan gelijk wie op aarde”⁹.

Verwijzend naar de heilige Jozef voegt de heilige Josemaría er verder aan toe dat “de Kerk hem terecht heeft voorgedragen als

7 Paus Franciscus, Brief aan Mgr. Javier Echevarría, Prelaat van het Opus Dei, ter gelegenheid van de zaligverklaring van Alvaro del Portillo, 26 juni 2014, in *Romana* 59 (2014) 264. (Vertaling: <https://opusdei.org/nl-nl/article/brief-paus-franciscus-over-zalige-alvaro-del-portillo/>)

8 Heilige Josemaría, « Saint Joseph, notre père et seigneur », méditation du 19 mars 1968, in: *Dialogue avec le Seigneur*, Le Laurier, Paris 2021, n. 49, p. 137; oorsprong: *Obras completas V/1, En dialogo con el Señor. Textos de la predicacion oral*, kritische en historische uitgave (Luis Cano en Francesc Castells), Rialp, Madrid 2018. (*Eigen vertaling*)

9 Heilige Josemaría, Notities van een bijeenkomst, 30 maart 1974, in de Algemene Archieven van de Prelatuur van het Opus Dei [voortaan *AGP*], bibliotheek, P03 (maart 1974) 20. (*Eigen vertaling*)

patroonheilige van het innerlijk leven”¹⁰. In de homilie “In de werkplaats van Jozef” vinden wij dezelfde gedachte: “De heilige Jozef is ook echt onze vader en heer; hij beschermt en begeleidt de mensen die hem vereren op hun aardse weg, zoals hij Jezus begeleidde op zijn weg naar volwassenheid. In de omgang met deze heilige aartsvader ontdekken we dat hij ook een leermeester van het geestelijk leven is. Door hem leren we Jezus kennen, met Hem om te gaan en ons deel van het gezin van God te weten”¹¹.

Zo presenteert Josemaría Escrivá “de drie-eenheid van de aarde” als een weg die binnenvoert in de liefdesstroom van de Drie-ene God: “Door Jezus, Maria en Jozef, de drie-eenheid van de aarde, zal ieder zijn eigen manier vinden om zich te wenden tot Vader, Zoon en Heilige Geest, de Drie-eenheid van de hemel”¹². De heilige Josemaría heeft de uitdrukking “drie-eenheid van de aarde” gelezen in *Tratado de San José* van Bernardino de Laredo (1482-1540), een franciscaan uit Sevilla. Pius XII gebruikte het in een gebed dat bedoeld was om door gezinnen gebeden te worden¹³.

Naast de sterke momenten was de tegenwoordigheid van de heilige Jozef in het geestelijk leven van de heilige Josemaría constant; hij had de gewoonte zich op 19 maart voor te bereiden door de vreugden en de smarten van de heilige Jozef te beschouwen tijdens de zeven zondagen die dat feest voorafgaan, en hij besteedde een bijzondere zorg aan zijn devotie tot Jozef op woensdag¹⁴.

Tussen de talrijke aspecten van deze devotie zal ik er twee uitkiezen die illustreren hoe diep hij gehecht was aan de heilige patriarch.

Enerzijds de band tussen Jozef en de Eucharistie: “Ik herinnerde mij die andere Jozef tot wie de Egyptenaren zich wendden – op aanraden van de Farao – toen ze honger hadden naar goed brood:

10 Ibidem. (*Eigen vertaling*)

11 Heilige Josemaría Escrivá, *Christus komt langs*, Amsterdam, De Boog 2013, nr. 39.

12 Idem, Notities van een preek op 25 december 1973, in AGP, Bibliotheek, P09, 205. Cfr. Ernst Burkhardt – Javier Lopez Diaz, *Vida cotidiana y santidad en la enseñanza de san Josemaría. Estudio de teología espiritual*, Vol. II, Rialp, Madrid 2011, 141-143. (*Eigen vertaling*)

13 Cfr. Pius XII, Gebed *O Sacra Familia*, 30 december 1957, in AAS 50 (1958) 119-120.

14 Cfr. Notities opgeschreven tijdens een bijeenkomst, 15 september 1972.

Ite ad Joseph; ga naar Jozef opdat hij jullie graan geeft. Ik begon de heilige Jozef te vragen dat hij ons het eerste tabernakel zou geven, en de zonen die bij mij waren deden hetzelfde. Terwijl we hiervoor baden, trachtte ik van mijn kant de nodige voorwerpen te vinden: gewaden, tabernakel.” Eenmaal verkregen, zei hij, “heb ik als teken van dankbaarheid een kettinkje met een kleine medaille van de heilige Jozef aan de sleutel van het tabernakel laten maken, met op de achterkant het opschrift: *Ite ad Joseph!* De heilige Jozef is dus echt onze vader en heer, omdat hij ons brood – het eucharistisch brood – gegeven heeft als een goede huisvader”¹⁵. Sindsdien wordt op aanwijzing van de heilige Josemaría een kleine medaille van Sint-Jozef die het opschrift draagt *Ite ad Joseph*, vastgehecht aan de sleutel van het tabernakel in de centra van de prelatuur van het Opus Dei. Deze vroomheid is bij de stichter een uiting van zijn zekerheid dat de heilige Jozef op een mysterieuze en onuitsprekelijke wijze aanwezig is, dicht bij elk tabernakel.

Anderzijds bracht het gebed Josemaría ertoe zich de tegenwoordigheid van Jozef in Jezus’ leven voor te stellen. Bij de beschouwing van de kruisiging, tijdens een reis in Brazilië, toen hij diep verzonken leek in gebed, zei hij plots: “Dat is het!”. Bij nader navraag legde hij uit dat hij de heilige Jozef een plaats probeerde te geven in het beschouwen van de mysteries van de Rozenkrans, maar dat hij er niet in geslaagd was voor de droeve mysteries. Immers de heilige Jozef kon niet met de heilige Maagd aan de voet van het kruis staan, aangezien hij dood was en zijn ziel in de schoot van Abraham rustte, totdat de hemel bij Christus’ dood voor alle rechtvaardigen open ging. De heilige Josemaría voegde eraan toe dat hij juist ontdekt had hoe hij deze beschouwing kon doen. De zalige Alvaro del Portillo vertelt: “Hij zei ons: ‘Ik heb mij in de plaats van Sint-Jozef gezet. Het is logisch dat de zoon de vader vertegenwoordigt; en vermits hij mijn vader is, ben ik daar in zijn naam’. En hij voegde eraan toe: ‘Laat me weten wat ik tegen Jezus moet zeggen die voor ons aan

15 Heilige Josemaría, “De la famille de Joseph”, in *Dialogue avec le Seigneur*, n. 73. (Eigen vertaling)

het Kruis sterft. Zo vertegenwoordig ik je pas goed: als ik Hem zeg wat jij wilt dat ik Hem zeg”¹⁶.

De devotie van Josemaría Escrivá tot Sint-Jozef groeide op die manier, onstuimig, in de laatste jaren van zijn leven: hij betrok Sint-Jozef werkelijk bij alle dingen¹⁷.

2. Naar de oorsprong van de devotie van Josemaría Escrivá tot de heilige Jozef

Escrivá is geen meteoriet: hij sluit aan bij de traditie van de Kerk en bij zijn tijd. Ik meen evenwel dat de charismatische en existentiële oorsprong van zijn boodschap tot een zekere omzichtigheid uitnodigt, wanneer men op zoek gaat naar de bezielers ervan. Ik geef er de voorkeur aan auteurs te vermelden, bij wie hij zich kon aansluiten wat hun visie betreft; ik heb reeds Bernardino de Laredo geciteerd¹⁸. Los daarvan is de devotie van de heilige Josemaría tot de heilige Jozef in de eerste plaats verbonden met zijn kinderjaren; hij heette bijvoorbeeld Jozef zoals zijn vader.

Hoewel hij methodes en vooraf bepaalde formules vermeed, had Josemaría de gewoonte elke morgen en elke namiddag een half uur gebed te doen, gewoonlijk voor het heilig Sacrament. Dat moment van mentaal gebed begon en eindigde hij met twee gebeden die altijd dezelfde waren en die afgesloten werden met het vragen om de voorspraak van “heilige Jozef, mijn vader en heer”¹⁹.

Deze gebeden werden waarschijnlijk geïnspireerd door een gebed dat in een devotieboek te vinden is met als titel *Nuevo mes de San José o sea el mes de marzo* [Nieuwe maand van Sint-Jozef of de maand maart], in 1878 uitgegeven in Barcelona. Dit boek begint

16 Idem, in Notities van een bijeenkomst met de zalige Alvaro del Portillo, 3 maart 1985, in AGP, bibliotheek, P03, april 1985, p. 270. (*Eigen vertaling*)

17 Cfr. Z. Alvaro del Portillo, *Entretien sur le fondateur de l'Opus Dei* (avec Cesare Cavalleri), Le Laurier, Paris 1993, 158-159.

18 Ik heb deze mening uiteengezet in “Une connaissance d’amour. Note de théologie sur l’édition critico-historique de *Chemin, I*” in *Studia et Documenta* I (2007) 201-206.

19 Cfr. Guillaume Derville, “Oración”, in *Diccionario de San Josemaría* (Coord. José Luis Llanes), Instituto San Josemaría Escrivá de Balaguer – Monte Carmelo, Burgos 2013, 911.

met enkele woorden die een pauselijke brief van Pius IX van 26 juni 1863 citeren: de paus verwijst naar de voortdurende toename van de devotie tot Sint-Jozef. Op bladzijden 7 en 8 is er een “voorbereidingsgebed” dat tot God gericht wordt en onder andere de voorspraak inroept van de “voedstervader” van Jezus en “gelukzalige Patriarch”. Op bladzijden 16-17 is er een “dankgebed” voor het einde van de meditatie dat opnieuw de heilige Jozef aanroept als “beschermer” en “raadsman”, om een heilig leven te vragen en een zalige dood. Dit Spaans boek wordt zeker geïnspireerd door een Frans werk uit 1831 (2de uitgave), dat inleidende en afsluitende gebeden voor het gebed biedt, maar deze keer gaat het om de *Nouveau mois de Marie ou Le mois de mai consacré à la gloire de la mère de Dieu*, van een priester van het diocees Bellay. Het Woord vooraf vermeldt gelijkaardige werken van François Lalomia, een Italiaanse priester, van Muzzarelli, een Italiaanse theoloog van de Penitentiaria, van Augustin-Jean Le Tourneur, algemeen vicaris van het bisdom Soissons in 1823, en van eerwaarde Debussy, in 1827.

Josemaría Escrivá noemt Sint-Jozef graag “mijn vader en heer” zoals de heilige Theresia van Jezus²⁰. Hij koestert een persoonlijke devotie tot de heilige uit Avila, die zelf schatplichtig was aan een kleine handleiding *Josephina* van Jean Gerson²¹. In *De Weg* schrijft hij enkele woorden van het *Libro de la Vida* van de heilige van Avila: “In het verhaal van haar leven zegt de heilige Theresia van Avila over de heilige Jozef: ‘Wie geen Meester heeft om te leren bidden, neme deze grote heilige tot leraar; dan zal hij de weg niet kwijt raken.’ – Deze raad komt van een ervaren persoon. Volg hem op”²².

Altijd in de intieme sfeer van het geestelijk leven, wijzen notities uit 1938 op een mystiek elan van Josemaría voor de wonden van

20 Cfr. Heilige Theresa van Jezus, *Fundaciones*, Proloog, 5, BAC 95, pg. 40. Cfr. *Camino*, kritische en historische uitgave (Pedro Rodriguez), Rialp, Madrid 2004³, p. 689.

21 Cfr. Pedro Rodriguez, voetnoten bij Josemaría Escrivá, *Obras completas* 1/2, *Santo Rosario*, kritische en historische uitgave, Rialp, Madrid 2010, p. 143. Cfr. Jean Gerson, *Josephina ou vie légendaire et poétique de Saint Joseph*, Paris 1874.

22 Heilige Josemaría, *De Weg*, Utrecht, De Boog 1989, nr. 561; oorsprong: *Camino*, kritische en historische uitgave (Pedro Rodriguez), Rialp, Madrid 2004. Cfr. heilige Theresia van Jezus, *Libro de la Vida*, 6, 8, BAC 212, Madrid 1962, 30.

Christus; in vertrouwen vertelt hij dat “de heilige Jozef, mijn vader en heer, aan wie ik gevraagd heb mij ‘te souffleren’ [inspireren], mij geïntroduceerd heeft in deze manier van beschouwen”²³.

Het leergezag van de bisschoppen van Rome kon niet anders dan de heilige Josemaría aanmoedigen in zijn devotie tot de heilige Jozef, zo groot was zijn verering van de paus. De heilige Pius X liet de Litanieën van Sint-Jozef opstellen en goedkeuren (1909), Benedictus XV vierde de 50ste verjaardag van het uitroepen van Sint-Jozef tot patroonheilige van de universele Kerk (1920). Pius XI stelde de Kerk onder de bescherming van Jozef tegenover het atheïstische communisme. De gebeden in het Romeins Missaal sterken de heilige Josemaría in zijn devotie en hij citeert ze graag. Zo vertelt hij: “De gebeden die de Kerk aanbeveelt voor de godsvrucht van de priesters voor en na de Mis, vervullen me met vreugde. Daar herinnert men ons eraan dat de heilige Jozef zorg gedragen heeft voor de Zoon van God, zoals onze ouders voor ons deden: zij kwamen al toen men ons aankleedde, zij streelden ons, zij drukten ons tegen hun hart en zij omhelsden ons zo hard dat zij ons soms pijn deden”²⁴.

In de 19de eeuw had het decreet *Quemadmodum Deus* van Pius IX de heilige Jozef uitgeroepen tot patroonheilige van de universele Kerk (in 1870); de encycliek *Quaquam pluries* van Leo XIII heeft er daarna de theologische redenen van uiteengezet (in 1889). Priester gewijd in 1925, 23 jaar oud, kende Josemaría Escrivá deze motieven maar al te goed: Jozef, echtgenoot van Maria, is vader van Jezus. Leo XIII benadrukte de waarheid van dat huwelijk en van dit vaderschap als een samenvatting van de roeping van de heilige Jozef. Het “*bonum prolis*” van het huwelijk van Maria met Jozef is Jezus, op maagdelijke wijze verwekt. Ambrosius, Augustinus, Thomas van Aquino deelden ditzelfde standpunt dat Maria’s maagdelijkheid

23 Idem, manuscript van 6 juni 1938 geciteerd in *Camino*, kritische en historische uitgave (Pedro Rodriguez), commentaar bij punt 561, p. 713 (zie ook punt 555, p. 706-708). “Souffleren”: een duidelijke verwijzing naar de heilige Geest, “Souffle” (adem) van God in de Bijbel. (*Eigen vertaling*)

24 Idem, “De la famille de Joseph” in *Dialogue avec le Seigneur*, nr. 74. (*Eigen vertaling*)

niet in twijfel trekt, noch Jozefs vaderschap, bevestigd in Mattheus en Lucas²⁵.

Wat dit laatste punt betreft sluit ik mij aan bij de opinie van de patroloog Francisco L. Mateo Seco, zaliger gedachtenis, voor wie het gedachtengoed van Josemaría Escrivá in de lijn ligt van de heilige Johannes Chrysostomus en de heilige Augustinus. De heilige Josemaría aarzelde niet Johannes Chrysostomus erbij te halen om zijn ingevingen te bevestigen over het gewone leven van de christenen, over de nederigheid van hun staat, over de heiligheid waartoe ze bestemd zijn – de heiligheid is niet aan monniken voorbehouden (die een providentiële schat zijn voor heel de Kerk) –, en over de heiliging van de wereld en van alle soort werk²⁶. Naar mijn mening plukte Escrivá alwat zijn goddelijke ingevingen bevestigde, die vaak te maken hadden met zijn stichtingscharisma. Over het ware vaderschap van Jozef citeert hij de homilieën van Chrysostomus over Mattheus en *Sermo 51* van de bisschop van Hippo²⁷.

In een toespraak op het Sint-Pietersplein te Rome verklaarde Johannes Paulus II dat “de heilige Josemaría een mooi boekje heeft geschreven, getiteld: *De Heilige Rozenkrans*. Het baseert zich op het geestelijk kind zijn, een geestelijke houding die kenmerkend is voor degenen die tot een totale overgave aan de wil van God wensen te komen.”²⁸ Het manuscript van 1931, dat ik kon raadplegen en dat deels geschreven werd tijdens zijn dankzegging na de mis, wil enkel contemplatief zijn: de schrijver biedt het aan zijn biechtvader Pater jezuïet Valentin Sanchez Ruiz aan, terwijl hij zich afvraagt of er niet “*demasiado entendimiento*” is in een deel van de tekst, zeg maar, “teveel denkwerk”. De aanwezigheid van Jozef is er belangrijk, en bij de Boodschap bijna cen-

25 Cfr. Christophe Rico, *La mère de l'Enfant-Roi, Isaïe 7,14. “Almà” en “Parthenos” dans l'univers biblique: un point de vue linguistique*, Cerf, Paris 2013.

26 Cfr. bijvoorbeeld, heilige Josemaría, *Obras completas* II/2,1, *Cartas (I)*, kritische uitgave met opmerkingen van Luis Cano, Madrid, Rialp 2020, 65, 111, 165, 234-235.

27 Cfr. Lucas Francisco Mateo Seco, “San José en la vida y en las enseñanzas de san Josemaría” in *Romana* 59 (2014) 404-405. Cfr. sint Augustinus, *Sermo* 51, 20: PL 38, 351.

28 Heilige Johannes Paulus II, *Toespraak tot de deelnemers aan de heiligverklaring van Josemaría Escrivá*, 7 oktober 2002. (Vertaling: <https://opusdei.org/nl/article/toespraak-van-johannes-paulus-ii-na-de-mis-van-dankzegging/>)

traal. Het korte commentaar begint zo: “Houd Jozef en Maria blij gezelschap... en je zult overleveringen horen van het Huis van David”²⁹. Het Evangelie van Lucas vermeldt Jozef niet op de reis naar Aïn Karim, maar hij sluit hem niet uit. De heilige Efreem de Syriër denkt dat Jozef de Maagd Maria begeleidde. Josemaría denkt dat de heilige Maagd haar geheim aan Jozef toevertrouwde terwijl ze samen op weg waren: “Je zult ontroerd worden door de intens zuivere liefde van Jozef, en telkens als er gesproken wordt over het Kind dat in Bethlethem geboren zal worden, zal je hart sneller gaan kloppen”³⁰. Volgens de heilige Josemaría heeft Jozef nooit getwijfeld aan de deugdzaamheid van de Maagd Maria, maar hij wist niet wat te doen, omdat hij zich onwaardig achtte.

Op het gebied van de bijbelse theologie, zijn René Laurentin en Ignace de la Potterie van mening dat Sint-Jozef het geheim van de maagdelijke ontvangenis al kende voor de droom waarin de engel hem uitnodigde om Maria zonder vrees tot echtgenote te nemen (cfr. *Mt* 1,20). Dat is de opinie van Origenes, Eusebius van Cesarea en Basilius, alsook van de heilige Bernardus en de heilige Thomas van Aquino. De Middeleeuwse literatuur, en verder de iconografie, tonen meer en meer Maria en Jozef op de weg van de Visitatie. In de 16de en 17de eeuw verbreidt zich deze vrome intuïtie in Italië en in Spanje, in Andalusië maar ook in Aragon, het vaderland van de heilige Josemaría, die geboren werd in Barbastro. Tijdens een reis door Chili, in 1974, overkomt hem iets dat hij bij verschillende gelegenheden zal commentariëren. Hij had zijn gebed gedaan in een kapel waar zich een schilderij bevond van de koloniale school van Quito, dat de Visitatie voorstelde: de heilige Elisabeth die de heilige Maagd ontvangt, en Zacharias die de heilige Jozef groet. “Ik werd opnieuw ontroerd. Ik had het gisteren gezien, maar vandaag heb ik verder gebeden, mijn blik nu eens op het tabernakel gericht, dan weer op het kleine schilderij”³¹.

29 Heilige Josemaría, *De heilige Rozenkrans*, Utrecht, De Boog 1986, p. 25.

30 Ibidem.

31 Heilig Josemaría, Notities genomen tijdens een bijeenkomst op het College Tabancura (Santiago in Chili) in AGP, bibliotheek P04 p. 198. Cfr. Pedro Rodríguez, notities bij Josemaría Escrivá, *Obras completas* 1/2, *Santo Rosario*, kritische en historische uitgave, Rialp, Madrid 2010, 144. (*Eigen vertaling*)

3. Jozef, een buitengewoon man in het gewone leven, in het werk en in het gezin

In een schijnbare paradox verbiedt de normaliteit van het evangelisch verhaal voor Josemaría Escrivá elke twijfel aan Maria's maagdelijkheid: "Jozef was een rechtvaardig man, een man met alle deugden, zoals passend was voor diegene die de beschermer van God zou worden op aarde. Eerst is hij verward wanneer hij ontdekt dat zijn onbevleete echtgenote zwanger is. Hij ziet de hand van God in deze gebeurtenissen, maar weet niet hoe hij moet reageren. En in zijn rechtvaardigheid, denkt hij eraan in stilte van haar te scheiden om haar niet in opspraak te brengen"³².

Bij een andere gelegenheid schetst de heilige Josemaría dit portret van de echtgenoot van de Maagd Maria: "Ik houd erg veel van de heilige Jozef: ik vind hem een buitengewone man. Ik heb hem mij altijd jong voorgesteld; daarom ben ik boos geworden toen men in de kapel van de Heilige Drie-eenheid [waar hij gewoonlijk de mis vierde] een bas-reliëf plaatste die Jozef als een oude man met baard voorstelde. Ik heb onmiddellijk een schilderij laten maken waarop men hem jong, vol vitaliteit en kracht ziet. Er zijn er die zich niet kunnen voorstellen dat men kuis kan leven tenzij op gevorderde leeftijd. [...] Sint-Jozef moest jong zijn toen hij de heilige Maagd huwde, een jonge vrouw die de adolescentie net achter zich had gelaten. Hoewel hij jong was, was hij zuiver, rein, heel kuis. Zo was hij precies dankzij de liefde. Enkel door ons hart te vullen met liefde kunnen wij de zekerheid hebben dat het niet in opstand zal komen of op het verkeerde pad raken, maar dat het steeds trouw zal blijven aan de zeer zuivere liefde van God"³³.

Tijdens zijn reis door Zuid-Amerika in 1974 verheugde Josemaría Escrivá zich zeer bij het zien van de kunstwerken van de school van Quito die een jonge Sint-Jozef uitbeeldden. Deze zekerheid

32 Idem, "A l'école de Joseph", in *Notities over de mondelinge predicatie*, AGP, bibliotheek, P18, p. 78. (Eigen vertaling)

33 Heilige Josemaría, in *Dialogue avec le Seigneur*, Le Laurier 2021, 72. (Eigen vertaling)

over de jeugdigheid van Jozef steunt op de normale en courante voorstelling van zijn huwelijk met de Maagd Maria, vermits het Evangelie er zich niet over verwondert, evenals op de logische verbondenheid van geest in het huwelijk en op het feit dat, voor de heilige Josemaría, de zuiverheid geen kwestie van ouderdom is maar van liefde: “Ik sta niet achter de klassieke voorstellingswijze van de heilige Jozef als een oude man, ondanks de goede bedoelingen om zo de blijvende maagdelijkheid van Maria te laten uitkomen. Ik stel me hem voor als jong, sterk, misschien een paar jaar ouder dan Onze Lieve Vrouw, maar in de bloei en in de kracht van zijn leven. Om een kuis leven te leiden hoeft je niet te wachten tot je oud bent of geen kracht meer hebt. Kuisheid is een vrucht van de liefde, en de kracht en vrolijkheid van de jeugd staan een zuivere liefde niet in de weg. Toen Jozef met Maria in het huwelijk trad was hij jong van jaren en jong van hart, ook toen hij het mysterie van haar goddelijk moederschap leerde kennen en toen hij met haar onder één dak woonde en haar ongereptheid eerbiedigde waarmee God nog een teken van zijn komst onder de mensen wilde geven”³⁴.

Het is normaal voor Josemaría Escrivá om het gewone leven in Nazareth in het licht te zetten. Dit perspectief is logisch, omdat, zoals Johannes Paulus II schrijft nadat hij het leven van Josemaría heeft samengevat, “alles aansluit bij de context van de bezigheden van het dagelijkse leven. Daarom kan men Josemaría Escrivá terecht omschrijven als ‘de heilige van het gewone leven’. Zijn leven en zijn boodschap hebben immers aan een massa gelovigen – vooral leken, die de meest verscheidene beroepen uitoefenen – getoond hoe de meest courante activiteiten om te vormen tot gebed, tot diensten aan de naaste, tot weg naar heiligheid”³⁵.

Naast het innerlijk leven van Sint-Jozef beschouwt Escrivá nog twee essentiële aspecten in zijn visie op het christelijk bestaan, het gewone leven in het gezin en op het werk: “De heilige Jozef is ook

34 Idem, *Christus komt langs*, nr. 40. Cfr. Francisco Lucas Mateo Seco, *San José en la vida cristiana y en las enseñanzas de san Josemaría*, in *Romana* 59 (2014), 401.

35 Heilige Johannes Paulus II, *Litteras decretales*, 6 oktober 2002. (*Eigen vertaling*)

echt onze vader en heer; hij beschermt en begeleidt de mensen die hem vereren op hun aardse weg, zoals hij Jezus begeleidde op zijn weg naar volwassenheid. In de omgang met deze heilige aartsvader ontdekken we, dat hij ook een leermeester van het geestelijk leven is. Door hem leren we Jezus kennen, met Hem om te gaan en ons deel van het gezin van God te weten. Dat leert hij ons door zichzelf te zijn: een gewone man, de vader in een gezin, een arbeider die zijn kost verdient met het werk van zijn handen. Dit geeft stof om over na te denken en om dankbaar voor te zijn³⁶.

Hij noemt dan de aspecten die in zijn ogen belangrijk zijn: buiten de intimiteit met Jezus en Maria die reeds vernoemd werd, “het eenvoudige, verborgen leven van Jozef, die alleen maar gewone dingen doet. De heilige Jozef blijft helemaal onopgemerkt. De heilige Schrift spreekt ons nauwelijks over hem. Maar ze toont hem ons in zijn rol als hoofd van het gezin³⁷.”

Vandaar maakt de heilige Josemaría de sprong naar de geestelijke leiding: “In mijn ogen is hij ook een uitstekend model. Hij komt enkel tussen wanneer het nodig is, en dat doet hij dan krachtig en zonder geweld. Ziedaar Jozef³⁸.”

In 1955 voert Pius XII het feest van Sint-Jozef-arbeider in op 1 mei. Johannes XXIII roept hem uit tot patroonheilige van het tweede Vaticaans Concilie in 1961. Paulus VI wijdde verscheidene homilieën aan hem. Daarom begint de heilige Josemaría de homilie “In de werkplaats van Jozef” met deze woorden: “Heel de Kerk erkent de heilige Jozef als haar beschermer en patroonheilige. Er is in de loop van de eeuwen veel over hem gezegd en verschillende aspecten van zijn leven van voortdurende trouw aan de opdracht die God hem had toevertrouwd zijn belicht. Daarom roep ik hem al vele jaren met een diepe genegenheid aan als *onze vader en heer*³⁹.”

36 Heilige Josemaría Escrivá, *Christus komt langs*, nr. 39.

37 Idem, in *Dialogue avec le Seigneur*, Le Laurier 2021, nr. 50, p. 138.

38 Ibidem, p. 139.

39 Idem, *Christus komt langs*, nr. 39.

Escrivá verwijst vaak naar het voorbeeld van Christus die bijna zijn hele leven doorbracht met werken als een ambachtsman, niet in de Tempel maar bij Jozef, in Nazareth. Hij was gekend door zijn werk en als timmerman, zoon van Jozef de timmerman (cfr. *Mc* 6,3; *Mt* 13,55). “Mogelijk was hij timmerman, maar zoals doorgaans in kleine dorpen gebeurt zal hij ook tot andere dingen in staat zijn geweest: een kapotte molen weer op gang krijgen, of voor het invallen van de winter de scheuren in een dak repareren. Hij zal door zijn grondige aanpak veel mensen uit de narigheid geholpen hebben. Zijn werk stond in dienst van de mensen, hij wilde het leven van de bewoners in het dorpje aangener maken. Hij zal met een glimlach, een vriendelijk woord of een terloopse opmerking, het geloof en de hoop teruggegeven hebben aan mensen die deze misschien verloren hadden”⁴⁰.

Het werk van Jezus is een bevoorrechte manier om zijn goddelijk kindschap uit te drukken als mensgeworden Woord voor ons heil. Op die grondslag van het liefdevol vaderschap van God, wordt het werk een werk van liefde. “De heilige Jozef heeft ons de waarde getoond van het gewone werk, dat het menselijk middel tot heiliging is dat we binnen handbereik hebben: wat we elke dag, elk uur, elke minuut doen, met liefde doen. Met of zonder zin, maar door er met ons hart bij te zijn. Met of zonder zin, maar zo goed mogelijk. Met of zonder zin, maar zo dat we het aan de Heer kunnen aanbieden”⁴¹.

Deze handenarbeid was verbonden aan het paasmysterie. Het kruis zal Jozef niet bespaard worden, onder de blik van de Voorzienigheid. “Jozef liet zijn leven zonder enig voorbehoud in de handen van God, maar hij dacht na over wat er gebeurde. Zo heeft hij van de Heer het vermogen gekregen de werken van God te begrijpen, de ware wijsheid. Hij leerde op die manier, stap voor stap, dat de bovennatuurlijke plannen een goddelijke samenhang hebben, en dat ze soms tegen de menselijke plannen ingaan”⁴².

40 Ibidem, nr. 51.

41 Idem, *Notities van een bijeenkomst*, 19 februari 1975, in AGP, bibliotheek, P04, p. 285.

42 Idem, nr. 42.

Voor Escrivá “is er na de moeder van God geen enkel scheepsel volmaakter en heiliger dan Jozef”⁴³. Op een dag, tijdens een soort ontboezeming riep hij uit: “Sint-Jozef is wonderbaarlijk! Het is de heilige van de totale nederigheid, van de permanente glimlach en van het schouderophalen”⁴⁴. Het leven van Jozef is een bovenna-tuurlijke glans van het gewone.

Mgr. Guillaume Derville is gedurende twintig jaar een naaste medewerker van Mgr. Javier Echevarria geweest, bisschop en prelaat van het Opus Dei. Hij is lid van de wetenschappelijke raad van het Centrum voor Priesteropleiding aan de pauselijke universiteit van het heilig Kruis (Rome). Hij is studentenaalmoezenier in Parijs en oefent zijn pastorale taken ook uit in diverse professionele kringen. Hij publiceerde onder andere: *Histoire, mystère, sacrements. L'initiation chrétienne dans l'œuvre de Jean Daniélou* (2014) en *Devenir fils de Dieu. Introduction à l'anthropologie théologique* (2020).

Vertaling uit het Frans door Helene Van Dyck-Luyten.

43 Heilige Josemaría Escrivá, 27 juni 1974, in Andrés Vazquez de Prada, *Le fondateur de l'Opus Dei. Vie de Josemaría Escrivá*, Tome III, Le Laurier, Paris 2005, p. 736, Nota 170. (*Eigen vertaling*)

44 Idem, 18 maart 1974, in ibidem, p. 736, nota 172. (*Eigen vertaling*)